

TEKSTU IR KONTEKSTU SASAJOS

Autorius	EPOCHOS / LAIKOTARPIO YPATUMAI	AURORIAUS BIOGRAFIJOS ELEMENTAI	LITERATŪROS FAKTAI IR SĄVOKOS	SĄSAJOS SU KITAIS AURORIAIS IR JŲ KŪRINIAIS
<p><u>Martynas Mažvydas</u></p>	<p>Renesanso epocha (16 a.), Reformacijos sąjūdis (gimtosios kalbos plitimas)</p>	<p>protestantas, humanistas, eruditas, Prūsijos kunigaikščio pakviestas į Mažąją Lietuvą (Prūsiją) dirbti, baigia Karaliaučiaus un-tą, 1547 m. išleidžia pirmąją lietuvišką knygą „Katekizmas“</p>	<p>1) dedikuojamas LDK, 2) lietuviška prakalba – pirmasis eilėraštis lietuvių k., 3) personifikacija – knygelė prašosi skaitoma, 4) žodžio kuriantis galia (Biblijoje Dievas vienu žodžiu sukūrė pasaulį – skaitydami žmonės turi kurti save), 5) žemaitiškai „žodis“ – „žadis“ / „žadėti“ 6) knygų skaitymas toks pat svarbus kaip žemdirbystė</p>	<p>Pažinimo tema:</p> <p>1) Platono olos alegorija iš dialogų knygos „Vlastybė“ (antika), 2) Lukrecijaus ateistinė poema „Apie daiktų prigimtį“ (antika), 3) J. V. Gėtės filosofinė tragedija „Faustas“ (18 a.), 4) Borcheso filosofinė novelė „Smėlio knyga“ (20 a.) 5) biblinė legenda apie uždraustą vaisių nuo pažinimo medžio</p>
<p><u>Mikalojus Daukša</u></p>	<p>Renesanso epocha (16 a.), Kontrreformacija, jo knygos išleistos jėzuitų įkurtame VU</p>	<p>pirmųjų lietuviškų knygų LDK autorius, aukštas katalikų dvasininkas, globojamas vyskupo Merkelio Giedraičio, humanistas, Renesanso idėjų skleidėjas</p>	<p>„Postilės“ „Prakalba į malonųjį skaitytoją“ (lenkų k.): 1) lietuvių kalbos teisių gynimo manifestas, 2) renesansinė tautos samprata – tautą sudaro tėvų žemė, papročiai ir kalba, 3) kalba pati svarbiausia – tą patvirtina gamtos dėsniai ir žmogaus prigimtis, 4) siūlė lietuvių kalbai valstybinės kalbos statusą, 5) Biblijos legenda apie Babelio bokštą, 6) tolerantiškas – nepeikia lenkų, tik smerkia nutautėjusius lietuvius</p>	<p>Kalbos saugojimo tema:</p> <p>1) K. Donelaičio poema „Metai“ – pats kūrinys (18 a.), 2) Maironis – moderni etninė tapatybė: eil. „Kur bėga Šešupė“, „Lietuva brangi“, „Mano gimtinė“ (19 a. pab.)</p>
<p><u>Jonas Radvanas</u></p>	<p>Renesanso epocha (16 a.), Liublino unija</p>	<p>humanistas, Antikos kultūros auklėtinis, protestantas, LDK poetas, vilnietis, artimas didikams Radviloms</p>	<p>„Radviliada“: 1) herojinis epas lotynų kalba, panegirinis kūrinys, 2) parašytas hegzametru, kopijuojant Homerą, Vergilijų, Ciceroną, 3) idealizuojama kunigaikščio Vytauto laikų Lietuva (upių katalogas), 4) heroizuojamas Radvila Rudasis (Ulos mūšis), 5) Radvila Rudasis – stojiškos laikysenos karžygygs, 6) per gamtą reiškiasi Dievo valia (gamta kaip griežta motina), 7) Radvilos Rudojo skydas (nuo lietuvių kilmės iki Žalgirio mūšio), 8) prarastos savivertės atgaivinimas.</p>	<p>Tėvynės gynimo tema:</p> <p>1) K. Donelaičio poema „Metai“ (18 a.), 2) Maironio eil. „Užtrauksmė naują giesmę“ (19 a.pab.), 3) V. Krėvės tragedija „Skirgaila“ (20 a. pr.), 4) B. Krivicko eil. „Dovydas prieš Galijotą“, 5) M. Ivaškevičiaus pjesė „Madagaskaras“ (21 a. pr.)</p>
<p><u>Motiejus Kazimieras Sarbievijus</u></p>	<p>Baroko epocha (17 a.), barokinė minties krizė</p>	<p>jėzuitas, garsiausias 17 a. Europos poetas, VU auklėtinis ir dėstytojas, stoikas, literatūros teoretikas ir dvaro pamokslininkas, vienam eilėraščių rinkiniui antraštinį lapą sukūrė Rubensas, vienu metu jo kūrybą studijavo Oksfordo un-te, Antikos kultūros auklėtinis (sekė romėnų poetu Horacijumi)</p>	<p>1) barokinės minties krizės apraiškos: nepastovaus likimo ir bėgančio laiko baimė; 2) pagrindinės moralinės atramos: stoikų filosofija ir Dievas; 3) etinės odės mokė moralaus elgesio, 4) subjektas išsaugo stojišką laikyseną (tai stoikų moralės principų: saiko, kuklumo, orumo, nuolankumo tam, ko negali pakeisti, laikymasis). <u>PASTABA.</u> Pasirinkti vieną dvi etines odes („Krispui Levinijui“, „Telefui Likui“, „Pauliui Kozlovijui“, „Publijui Munacijui“).</p>	<p>Orumo tema:</p> <p>1) J. Radvano herojinis epas „Radviliada“ (16 a.), 2) K. Donelaičio poema „Metai“ (18 a.), 3) J. Savickio novelės „Kova“, „Vagis“ (20 a. vid.), 4) B. Sruogos romanas „Dievų miškas“ (20 a. vid. katastrofų lit.) 5) Kristina Tamelytė: esė apie draugystę (21 a.)</p>

<p><u>Kristijonas Donelaitis</u></p>	<p>Apšvietos epocha (18 a.): 1) literatūros paskirtis žmonių auklėjimas (didaktika) – žmonės mokomi ūkininkauti bei teisingai gyventi, 2) teigiami personažai įkūnija kilnius idėjas (<i>svilinantis kuilį Mykolas – hiperbolizuotas vaizdas</i>), neigiami – ydas (<i>amžinai tingintis Slunkius</i>), 3) žmonės iš prigimties lygūs (<i>ši idėja patvirtina poemoje, tačiau teigiama, jog vėliau Dievas paskiria kiekvienam skirtingą vietą</i>).</p>	<p>Baigė Karaliaučiaus un-tą; grožinės lietuvių literatūros pradininkas; Tolminkiemio protestantų kunigas; puikus pamokslininkas („Metų“ fragmentai skambėjo per pamokslus); <u>kovojo už savo bendruomenę ir jos išlikimą</u>; Antikos kultūros auklėtinis („viežlybumas“ artimas antikiniam mokymui apie dorumą – tai tautos išlikimo sąlyga); pietistas (skatino kuklumą, saikingumą, darbštumą, pasitenkinimą tuo, kas duota Dievo); užsiėmė mechanikos ir optikos darbais (sukūrė naujo tipo hegzametra); mėgo sodininkystę. „Metai“ saugomi pasaulinio paveldo (UNESCO). Po rašytojo mirties jo poemą išleido Liudvikas Rėza.</p>	<p>1) didaktinė poema „Metai“ – maištingas kūrinys: Prūsijos karalius įsaku uždraudė avėti vyžas, tuo tarpu „Metuose“ vaizduojamas kaimas pavadintas Vyžlaukio vardu; 2) tai politinio pobūdžio kūrinys, nes jame išdėstyta kultūrinio ir tautinio pasipriešinimo programa – bendruomenė kovoja dėl išlikimo, 3) tautiškumas siejamas su prigimtimi (kaip ir M. Daukša), 4) lietuvininkas turi būti „viežlybas“, t. y. moralus, – tik taip išsaugos tautiškumą, 5) gamta – didžiausia mokytoja: gandrų ir lakštingalos alegorijos, 6) antikinė poemos forma lietuvių tautos (socialiai pažemintų valstiečių) orumui ginti, 7) lietuvių kalbos vertė atsiskleidžia vartojant hegzametra – jis parodo sąsajas su senąja graikų ir lotynų kalbomis, 8) poemos pasakotojas dažnai tapatinasi su veikėjais – tą išduoda kolektyvinis „mes“.</p>	<p>Orumo tema:</p> <p>1) J. Radvano herojinis epas „Radviliada“ (16 a.), 2) M. K. Sarbievijaus etinės odės (17 a.), 3) J. Savickio novelės „Kova“, „Vagis“ (20 a. vid.), 4) V. Krėvės tragedija „Skirgaila“ (20 a. pr., neoromantizmo srovė) 5) B. Sruogos romanas „Dievų miškas“ (20 a. vid. katastrofų lit.)</p>
<p><u>Adomas Mickevičius</u></p>	<p>romantizmas – filosofijos ir meno kryptis (19 a.), romantinė tautiškumo idėja skatino Lietuvą suprasti kaip gamtovaizdį</p>	<p>Pirmas poezijos rinkinys (1822 m. Vilniuje) tapo lietuvių ir lenkų romantizmo pradžia, vienas garsiausių Europos romantikų, gimė istorinėje Lietuvoje (Naugarduke, dabar Baltarusija), baigė VU, dalyvavo filomatų draugijos veikloje (dėl to buvo ištremtas iš tėvynės, vėliau emigravo į Europą), mokytojavo Kaune, rašė apie Lietuvą lenkų kalba</p>	<p>Sonetas „Akermano stepės“, poema „Ponas Tadas“ I. Romantizmo žmogaus bruožai: 1) <i>jausmingumas</i> – tėvynės ilgesys išgyvenamas kaip liga (nostalgija), 2) <i>kūrybiškumas ir vaizduotė</i> – poetas žodžio galia atkuria prarastą pasaulį, 3) <i>mistiškumas, religingumas</i> – antro stebuklo prašymas iš Šv. Aušros Vartų Marijos.; II. Tėvynės paveikslas: 1) Lietuva – prarastas rojaus sodas (šliaužiantis žaltys, gamtos katalogai, rodantys augmenijos gausumą), 2) priešingas vidinis ir išorinis peizažas. III. Lyrins herojus – klajūnas.</p>	<p>Tėvynės, namų tema:</p> <p>1) A. Baranausko poema „Anykščių šilelis“ (19 a.), 2) Maironio eil. „Vakaras (Ant ežero Keturių kantonų)“, 3) S. Nėries eil. rinkinys „Prie didelio kelio“ (20 a. katastrofų lit.) 4) A. Marčėno eil. „Plikledis Katedros aikštėje“ (nepriklausomybės laikų lit.) 5) M. Ivaškevičiaus pjesė „Madagaskaras“ (nepriklausomybės laikų lit.) 6) D. Kalinauskaitės apsakymas „Namo“ (nepriklausomybės laikų lit.)</p>
<p><u>Antanas Baranauskas</u></p>	<p>romantizmas – filosofijos ir meno kryptis (19 a.), pasak filosofo Herderio, gamtoje slypinti tautos dvasia, romantinė tautiškumo idėja skatino į gamtovaizdį žiūrėti kaip į tautos charakterio formuotoją</p>	<p>Įvairiapusis europinio lygio mokslininkas: poetas romantikas, dvasininkas, kalbininkas, vertėjas, matematikas. Garsiausias kūrinys – poema „Anykščių šilelis“: čia atsiskleidžia buvusio miško vizija.</p>	<p>1) Miškas – Lietuvos metafora: a) II dalyje Lietuvos istorija – nuo pagonybės iki 19 a. vidurio, b) laisvės praradimas siejamas su miškų kirtimu, c) pasak Just. Marcinkevičiaus, Lietuvos gyvenimas yra nuolatinis buvimas po kirviu. 2) Grožio tema „Anykščių šilelyje“: a) dvejoja poemos nuotaika (Karolinos Praniauskaitės įtaka), b) žmogaus ir Dievo žiūros kryptys, c) vaizdų, garsų, kvapų katalogai leidžia mišką lyginti su Dievo sodu, rojumi, su gyva būtybe („Miškas kvėpuoja nelyginant žvėris“), d) grožio šaltiniai du: miškas ir jo grožį atkuriantis žodis, e) žmonėms reikia grožio, dėl to jie nuolat atsodina šilėlių, juo grožisi („Dažnai miške lietuvis, ko verkia, nežino.“), f) vartotojams grožio nereikia – jie kerta šilėlių ir pusvelčiui jį parduoda, g) blogis (vartotojai) nulaužia giesmę (sunaikina grožį, kūrybą), poema baigiasi pesimistiškai.</p>	<p>Tėvynės tema (Žr. Mickevičius)</p> <p>Žodžio galios tema</p> <p>1) M. Mažvydo „Katekizmo“ prakalba (16 a.) 2) M. Daukšos „Postilės“ „Prakalba į malonųjį skaitytoją“ (16 a.) 3) A. Mickevičiaus kūryba (18 a.) 4) H. Radausko poezija (20 a. vid.)</p>

<p><u>Maironis</u></p>	<p>romantizmas – filosofijos ir meno kryptis (19 a.),</p> <p>1) pasireiškia ir kaip tautos vadavimasis iš priespaudos,</p> <p>2) romantinė tautiškumo idėja skatino atsigręžti į istoriją ir kalbą</p>	<p>1) gyvenimo ir kūrybos pradžia – tautinio atgimimo laikas, kai Lietuva vadavosi iš carinės Rusijos sudėties, kai buvo draudžiama lietuviška spauda;</p> <p>2) „Pavasario balsai“ - ne kartą papildytas eilėraščių rinkinys;</p> <p>3) pirmasis vartojo silabotoninę eilėdarą, poezijai teikiančią daugiau skambesio galimybių,</p> <p>4) garsiausias Lietuvos romantikas,</p> <p>5) kadangi sąmoningai pasirinko rašyti lietuvių kalba, nepadarė karjeros, nes bažnyčios vadovai lietuviškai rašančiu Maironiu nepasitikėjo.</p>	<p>1) tėvynė suprantama kaip poetizuotas kraštovaizdis: poezijoje apdainuota visa poetinė Lietuvos geografija su tėvynei svarbiais istoriniais-kultūriniais centrais (Vilnius, Trakai, Birutės kalnas Palangoje...), atskleidžiančiais garbingos praeities ir nykios dabarties kontrastą („Trakų pilis“).</p> <p>2) tėvynės kraštovaizdis neatsiejamas nuo gimtosios kalbos – Maironio poezija įtvirtina naują modernią tapatybę: lietuvis tas, kuris kalba lietuviškai:</p> <p style="padding-left: 40px;"><i>Kur bėga Šešupė, kur Nemunas teka, Tai mūsų tėvynė, graži Lietuva; Čia broliai artojai lietuviškai šneka, Čia skamba po kaimus Birutės daina. („Kur bėga Šešupė“)</i></p> <p>3) tikima tėvynės ateitimi, ypač jos kultūriniu atgimimu:</p> <p style="padding-left: 40px;"><i>Į darbą, broliai, vyrs į vyrą, Šarvuoti mokslu atkakliu! Paimsme arklą, knygą, lyrą Ir eisim Lietuvos keliu! („Užtrauksme naują giesmę“)</i></p> <p>4) meilė tėvynei išgyvenama dvejopai:</p> <p>a) visos tautos: „Į darbą, broliai, vyrs į vyrą...“ („Užtrauksme naują giesmę“),</p> <p>b) individualiai (vieno žmogaus) („Vakaras (Ant ežero Keturių kantonų)“) – išorinis Šveicarijos peizažas yra priežastis prisiminti vidinį Lietuvos peizažą, tėvynė graži, nes brangi: čia prabėgo jaunystė, čia tėvėlių žemė; taigi gamta yra priežastis tautiškumui išsiskleisti.</p>	<p>Tėvynės tema:</p> <p>1) J. Radvano herojinis epas „Radviliada“ (16 a.),</p> <p>2) M. Daukšos „Postilės“ „Prakalba į malonųjį skaitytoją“ (16 a.)</p> <p>3) A. Mickevičiaus kūryba (18 a.)</p> <p>4) A. Baranausko poema „Anykščių šilelis“ (19 a.),</p> <p>5) S. Nėries eil. rinkinys „Prie didelio kelio“ (20 a. katastrofų lit.)</p> <p>6) A. Marčėno eil. „Plikledis Katedros aikštėje“ (nepriklausomybės laikų lit.)</p> <p>7) M. Ivaškevičiaus pjesė „Madagaskaras“ (nepriklausomybės laikų lit.)</p> <p>8) D. Kalinauskaitės apsakymas „Namo“ (nepriklausomybės laikų lit.)</p>
<p><u>Jonas Biliūnas</u></p>	<p>priklauso XX a. pradžios realizmo literatūrai, šiai literatūrai rūpi pilka buitį, kasdienybė,</p>	<p>1) XX a. pr. psichologinio realizmo atstovas (kaip Dostojevskis, Tolstojus),</p> <p>2) pirmasis lietuvių rašytojas profesionalas, kėlė kūrybai aukštus reikalavimus,</p> <p>3) nepagydoma liga džiausia lemia jautrų požiūrį į aplinką,</p> <p>4) sunki liga neleido sulaukti 30 metų,</p> <p>5) rūpi sukręsta žmogaus sąmonė,</p> <p>6) vaizduojamos ne visos detalės, bet fiziologinės-psichologinės (tos kūno detalės, kurios apibūdina individo psichinę būseną),</p> <p>7) mylėjo ir buvo žmonos bei jos šeimos mylimas ir globojamas,</p> <p>8) priešmirtinį kūrinių – vienintelę apysaką „Liūdna pasaka“ diktavo žmonai, nes nebeturėjo jėgų rašyti.</p>	<p>I. Pasakotojo paveikslas:</p> <p>a) pasakojimas pirmuoju asmeniu – subjektyvus, įtaigus, jautrus,</p> <p>b) pasakotojas susitinka su savo veikėjais, juos kalbina, guodžia,</p> <p>c) dažnai pasakotojas – pagrindinis veikėjas,</p> <p>d) pasakotojui būdingas autobiografiškumas (liga),</p> <p>e) pasakotojas empatiškas,</p> <p>f) lyrinėje novelėje „Ubagas“ susitinka du nelaimingi, tačiau nieko nesmerkia, sugeba vienas kitą užjausti ir pagosti (santykių grožis), pasakotojas jaučia amžiną vaikų kaltę prie skriaudžiamus tėvus.</p> <p>g) apysakoje „Liūdna pasaka“ taip pat susitinka du nelaimingi: sergantis pasakotojas ir išprotėjusi Juozapota: pasakotojas supranta, kad ne jis vienas nelaimingas, išgyvena moteriai du prieštarigus jausmus – baimę (jos išsigąsta) ir gėdą (negali jai niekuo padėti).</p> <p>II. Pasakiškumo motyvas apysakoje „Liūdna pasaka“:</p> <p>a) pavadinime raktinis žodis „pasaka“,</p> <p>b) pasakiški, t. y. gražūs, vyro ir žmonos santykiai: svajoja apie ateitį, gailisi vienas kito (vyras slapta išsėina pas sukilėlius), jaučia vienas kitą (pranašiškas Juozapotos sapnas),</p> <p>c) Juozapotos padėtis primena pasakų situaciją – prarasto vyro ieškojimą,</p> <p>d) stebuklingus pagalbininkus atstoja pasiūti balti marškiniai ir maistas,</p> <p>e) priešiška miško erdvė (pasakoje „Eglė žalčių karalienė“ vaikai tardomi ir mušami būtent miške), sutinkamas girtas kazokas – priešiška, svetima jėga,</p> <p>f) priešiška miesto erdvė (kaimo žmogui kitaip ir negali būti), randamas pakartas vyras.</p> <p>II. Išvada: žmogus dažnai negali išvengti nei likimo, nei istorinių dėsnių smūgių, tačiau nelengvą gyvenimo kelią apšviečia žmogiškumo šviesa: jautrumas, rūpestis, gailestis.</p>	<p>Žmogiškumo tema:</p> <p>1) M. K. Sarbievijaus etinės odės (17 a.),</p> <p>2) V. Krėvės tragedija „Skirgaila“ (20 a. pr.),</p> <p>3) J. Savickio novelė „Kova“ (20 a. vid.),</p> <p>4) B. Sruogos romanas „Dievų miškas“ (20 a. vid. katastrofų lit.),</p> <p>5) J. Apučio novelės (20 a. antra pusė),</p> <p>6) V. Franklio filosofijos ir psichologijos pagrindai „Sielogyda“ (20 a. antra pusė)</p>

<p><u>Juozas Tumas-Vaižgantas</u></p>	<p>neoromantizmas – XX a. pradžio literatūros srovė,</p> <p>Vaižganto kūryba priklauso pirmam lietuvių lit. neoromantizmo etapui</p> <p><u>neoromantikai manė, jog</u></p> <p>1) menas turi atverti tautos sielą,</p> <p>2) gamta – atspindėti žmogaus nuotaikas,</p>	<p>1) kunigas, rašytojas, publicistas, tautinio atgimimo veikėjas,</p> <p>2) savo ir kitų gyvenimo tikslu laikė tarnystę tautai – prometėjiška asmenybė (pavyzdžiui, platino draudžiamą lietuvišką spaudą ir pan.), kovotojas už lietuviybę,</p> <p>3) išaukštino kaimo kultūrą, būtent kaime ieškojo geriausių lietuvių charakterio bruožų – „deimančiukų“,</p> <p>4) sukūrė poetizuotą lietuvių paveikslą</p>	<p><u>Lietuviško charakterio bruožai apysakoje „Dėdės ir dėdienės“</u>, <u>pagrindinio veikėjo Mykoliuko paveikslas</u>:</p> <p>1) nuolankumas (nekovoja dėl Severjos) – priežastys:</p> <ol style="list-style-type: none"> baudžiava, tamavimas brolio šeimai („dėdės“ statusas), baimė prarasti gimtinę (iš giminės su Severja pasitraukti negali, nes be gimtojo sodžiaus neišsivaizduoja savo gyvenimo). <p>2) kūrybingumas (griežia savadarbiu smuikeliu, nors niekas nemokė) – priežastys:</p> <ol style="list-style-type: none"> artumas gamtai (lyg „gamtos brolis žiogas“), prasiveržiantis grojimu, grožio ilgesys, išsiveržiantis smuikavimu, meilė – įsimylėjęs Mykoliukas mintyse mylimajai sako gražiausius žodžius (lygina ją su saule, žvaigždėmis...), tarsi dainuoja širdies dainą, <p>3) liūdnumas / melancholiškumas (uždaras, visus sukrėtimus išgyvena vienas, niekam nieko nesipasakoja) – priežastys:</p> <ol style="list-style-type: none"> menka savivertė – nemano, kad jo skausmas gali būti kam įdomus, nemano, kad dėl mylimosios gali kovoti, altruizmas, aukojimasis brolio šeimai neleidžia išgyventi laimės pilnatvės, <p>4) darbštumas (ypač poetiškas orės, t. y. arimo, aprašymas: jaučiai, apšviesti saulės, pasakotojo lyginami su M. K. Čiurlionio paveikslu, o pats Mykolas – su šventuoju, artojų globėju, rodomas fiziškai labai stiprus – lyg koks biblinis herojus Ezavas), priežastys:</p> <ol style="list-style-type: none"> agrarinė kultūra, noras padėti brolio šeimai, pinatvę suteikia patinkamas darbas, moralinė atrama po meilės išgyvenimo, <p>5) orumas (kilnumą, išdidumą pabrėžia ori laikysena bažnyčioje), priežastys:</p> <ol style="list-style-type: none"> <u>meilė</u> (nuolat dėkoja Dievui, kad mylėjo ir buvo mylimas, meilės relikviją – Severjos dovanotą šalikėlį pasiriša kiekvieną sekmadienį eidamas į bažnyčią. Meilės jausmas įprasmina jo gyvenimą, skausmas dėl Severjos sutaurina Mykoliuką), tikėjimas, darbas (daro tai, ką moka geriausia, kas teikia pasitenkinimo, ir ilgainiui darbas ima suteikti vis daugiau pasitikėjimo). <p><u>Išvada</u>: Mykolo Šiukštos paveikslas romantizuotas, idealizuotas.</p>	<p>Nacionalinio charakterio bruožai:</p> <p>1) M. Daukšos „Postilės“ „Prakalba į malonųjį skaitytoją“ (16 a.),</p> <p>2) J. Radvano herojinis epas „Radviliada“ (16 a.),</p> <p>2) K. Donelaičio poema „Metai“ (18 a.),</p> <p>3) Maironio eil. „Kur bėga Šešupė“ ir „Vakaras“ (19 a.)</p> <p>4) M. Ivaškevičiaus pjesė „Madagaskaras“ (nepriklausomybės laikų lit., 21 a.)</p>
<p><u>Vincas Mickevičius-Krėvė</u></p>	<p>1) neoromantizmas – XX a. pradžio literatūros srovė,</p> <p>2) Krėvės kūryba priklauso pirmam lietuvių lit. neoromantizmo etapui</p> <p>3) padaro įtaką filosofo F. Nyčės antžmogio idėja: žmogus yra veikiamas dviejų pradų: šviesaus (apoloniško) ir tamsaus (dionisiško).</p> <p>4) neoromantikui Krėvei rūpėjo išreikšti žmogaus svyravimą tarp dviejų pradų (pavyzdžiui, <u>Kelerio vidinį konfliktą atspindi Šviesusis ir Tamsusis vyrai</u>).</p>	<p>XX a. pradžios lietuvių literatūros prozininkas, dramaturgas,</p> <p>susiejo lietuvių literatūrą su Europos literatūros kontekstais (Šekspyru, Nyče)</p>	<p><u>Tėvynės gynėjo tema</u>:</p> <p>1) „Skirgaila“ (1924 m.) – pirmoji klasikinė lietuvių tragedija, turinti visus elementus: konfliktą, tragišką situaciją ir kt.</p> <p>2) dramoje Skirgaila – Lietuvos valdovas, veiksmas vyksta Vilniuje, viduramžiais,</p> <p>3) Skirgaila – geras valdovas, nes jam rūpi teritorinis Lietuvos vientisumas (kunigaikštystę Oną Duonutę pagrobia ir veda tik todėl, kad jos žemės neatitektų lenkams),</p> <p>4) išgyvena vidinį dramatiškumą tarp proto ir jausmų: nors faktiškai Lietuva pakrikštyta, lietuviai tebėra pagonys; vaidila Stardas kviečia valdovą geriau mirti nei išpažinti svetimus dievus, tačiau Skirgaila, nors širdyje jam pritaria, bijosi prūsų likimo.</p> <p>5) krivis Skurdulis siūlo žiūrėti į religiją kaip į rūbą, dengiantį tautos kūną – drabužis gali būti nuolat keičiamas (tiek Krėvė, tiek Šekspyras „Hamlete“ valstybę lygina su žmogumi – individo gyvenimo dėsniai tinka valstybės gyvenimui: prisimink, kaip Hamletas nori atstatyti į vietą išnirusį valstybės kūno sąnarį, t. y. padaryti valstybę tvarką, atkurti teisingumą).</p> <p>6) kunigaikštis Skirgaila įkūnija visos tautos tragediją.</p> <p><u>Orumo tema</u>:</p> <p>1) atskleidžiama žmogaus dvasinio žlugimo drama, parodomas savigriovos procesas, nes nepratęs pralaimėti, atstumtas mylimos moters Skirgaila nutaria keršyti,</p> <p>2) krivis Skurdulis pasiūlo valdovui moralų gyvenimo principą – reikia taip gyventi, kad kito neįskaudintum,</p> <p>3) Skirgaila norėtų, kad visiems būtų gera, bet nemoka elgtis – jis pratęs tik laimėti, asmeniniuose santykiuose elgiasi kaip valdovas, egoistiškai, savanaudiškai,</p> <p>4) valdovas Skirgaila ir vokiečių riteris Keleris – dinamiškos asmenybės: patyrus meilės išbandymą, abiejų gyvenimas pasikeičia, kinta ir elgesys: protagonistas Skirgaila deheroizuojamas - nesulaukęs Duonutės atsako, nužmogėja, o plevėsa ir mergišius Keleris įrodo esąs tikras riteris,</p> <p>5) Skirgaila antžmogiškas, nes siekdamas tikslų nesigaili nieko (Nyčės filosofija),</p> <p>6) paskutinė dramatos scena gali būti aiškinama kaip valdovo ir žmogaus pralaimėjimas.</p>	<p>1) Tėvynės gynimo tema:</p> <p>1) J. Radvano herojinis epas „Radviliada“ (16 a.),</p> <p>2) K. Donelaičio poema „Metai“ (18 a.),</p> <p>3) Maironio eil. „Užtrauksme naują giesmę“ (19 a.pab.),</p> <p>4) B. Krivicko eil. „Dovydas prieš Galijotą“,</p> <p>5) M. Ivaškevičiaus pjesė „Madagaskaras“ (21 a. pr.)</p> <p>2) Orumo tema:</p> <p>1) J. Radvano herojinis epas „Radviliada“ (16 a.),</p> <p>2) M. K. Sarbievijaus etinės odės (17 a.),</p> <p>3) J. Savickio novelės „Kova“, „Vagis“ (20 a. vid.),</p> <p>4) B. Sruogos romanas „Dievų miškas“ (20 a. vid. katastrofų lit.)</p>

<p><u>Šatrijos Ragana</u></p>	<p>neoromantizmas – XX a. pradžio literatūros srovė, Šatrijos Raganos kūryba priklauso pirmam lietuvių lit. neoromantizmo etapui</p> <p>Neoromantikės regimas pasaulis suvokiamas kaip anapusinio pasaulio simbolis (drugelio metafora).</p>	<p>1) pirmoji europinio išsilavinimo moteris, 2) skleidė naujausias katalikybės ir pedagogikos idėjas (mokslininko Fersterio įtaka) 3) neoromantinė apysaka „Sename dvare“ – autobiografinė, 4) apysaka sukurta po motinos mirties, norint bent <u>prisiminimais atgaivinti</u> šviesios vaikystės laikotarpį: gyvenimą Užvenčio dvare, santykius su mama, broliais, 3) mamatė turi autorės bruožų:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pati Šatrijos Ragana buvo pedagogė – neatsitiktinai mamatė apysakoje atsiskleidžia kaip gera mokytoja ir auklėtoja, • Šatrijos Ragana gyvenime buvo labdarė – apysakoje motina gydo valstiečius 	<p>1) apysakos kompozicija: veiksmas pasakojamas aštuonmetės mergaitės Irusios, į pasakojimą įsiterpia mamatės užrašai, 2) apysakoje atsiskleidžia Irusios prisiminimai – parodomas retrospektyvus žvilgsnis: į praeitį žvelgia suaugusi moteris, 3) dvaro kultūra: dvaras ir jo gyvenimas rodomas kaip kultūros, šviesos skleidėjas, 4) idealų įspūdį kuria romantiška dvaro aplinka: dvaro rūmas su baltomis kolonomis, apsnūdęs tvenkinys ir puikus sodas (užuomina į biblinį Rojaus sodą – harmonijos metaforą), 5) motinos paveikslas idealizuojamas, jis nutapytas švelniais atspalviais lyg impresionistų paveiksle: švelniai žydra motinos suknelė, baltas skėtelis, juodi plaukai, sukelti ant viršugalvio, visa motina apšviesta saulės lyg šventoji, 6) vaikai auga mėgdžiodami motiną – tai rodo „susigrojusią“ šeimą (pavyzdžiui, Nika derinasi su savadarbiu smuikeliu prie motinos grojimo), jie klauso jos sudėtingų pasakojimų, o ji su jais bendrauja lyg su lygiais, 7) drugelio metafora – siela ilgisi savo tikrosios tėvynės – anapusių, metafizinio pasaulio, kuriame išsiskleisime lyg gražiausi drugiai, ir tik nuo darbų, nuveiktų žemėje, priklauso mūsų sielos, drugelio sparnų, grožis, 8) lizdelio metafora - skaitytojui tarsi sekama pasaka apie šeimos lizdelį, kurį palikę vaikai turės įgyvendinti gyvenimo užduotį: „Mokytis, paskui darbuotis sau ir kitiems.“ Išsilavinimas, tarnystė, auka – tikrosios vertybės, kaip teigia mamatė, 9) pareiga – svarbiausia vertybė, kurios moko motina: pavyzdžiui, Irusia išprašo tėvelio leisti mamytei groti kuo ilgiau – juk mamatei tai taip patinka; tačiau „...sako mamatė, kad ne visados galima esą daryti, kas malonu.“ (Arba žodžiai, skirti dukrai: „Jei mane myli, turi man padėti eiti savo priedermes, ne kliudyti.“)</p>	<p>Gražių tarpusavio santykių tema: 1) J. Biliūno kūryba 2) J. Savickio novelės „Kova“, „Vagis“ (20 a. vid.), 3) J. Apučio novelės „Aurorius išško išseities“, „Vakarėjant gražios dobilienos“ (20 a. antros pusės modernistas) Žodžio galios tema: 1) M. Mažvydo „Katekizmo“ prakalba (16 a.) 2) M. Daukšos „Postilės“ „Prakalba į malonųjį skaitytoją“ (16 a.) 3) A. Mickevičiaus kūryba (18 a.) 4) A. Baranausko poema „Anykščių šilėlis“ (19 a.), 5) H. Radausko poezija (20 a. vid.) Žmogiškumo tema: 1) M. K. Sarbievijaus etinės odės (17 a.), 2) J. Biliūno kūryba 3) V. Krėvės tragedija „Skirgaila“ (20 a. pr.), 4) J. Savickio novelė „Kova“ (20 a. vid.), 5) B. Sruogos romanas „Dievų miškas“ (20 a. vid. katastrofų lit.), 6) J. Apučio novelės (20 a. antra pusė), 7) V. Franklio filosofijos ir psichologijos pagrindai „Sielogyda“ (20 a. antra pusė)</p>
<p><u>Vincas Mykolaitis-Putinas</u></p>	<p>XX a. vidurio literatūros modernistas, prozos atnaujintojas – jo romanas pirmasis erotinis, psichologinis, intelektualinis</p>	<p>Kunigas, Šveicarijoje ir Vokietijoje studijavo filosofiją, meno istoriją ir literatūrą, jau trisdešimties žinomas rašytojas, 1933 m. parašo romaną „Altorių šešėly“ ir grįžęs į Lietuvą 1935 m. pasitraukia iš kunigų luomo (tuo ypač įskaudindamas motiną) – jam 42 metai, VU ir Kauno un-to profesorius, Salomėjos Nėries, B. Krivicko, V. Mačernio dėstytojas</p>	<p>1) svarbiausia romano tema – individo vidinės brandos kelias, 2) romanas turi autobiografiškumo elementų – Liudą Vasarį kankinę klausimai rūpėjo ir autoriui, 3) du siužetai: išorinis ir vidinis – <u>išorinis</u> atsispindi trijose romano dalyse: I-oje mokymasis kunigų seminarijoje, pažintis su Liuce, pirmieji poetiniai bandymai; II-oje darbas Kalnynų parapijoje, pažintis su baroniene Rainakiene ir kunigais: Platūnu ir Stripaičiu; III-oje grįžimas iš užsienio, Liucės mirtis, pažintis su Aukse, pasitraukimas iš kunigų luomo; <u>vidinis</u> siužetas daug svarbesnis - Liudo Vasario vidiniai išgyvenimai ir jų apmąstymas, nes būtent jie lemia individo pasirinkimus, gyvenimo kelią, 4) vidinis dramatismas kyla iš suvokimo, jog einama ne tuo keliu: Liudas Vasaris negali suderinti kunigo pareigų su poeto pašaukimu, 5) visos moterys brandina Liudą Vasarį kaip asmenybę, leidžia išvysti savo netobulumą ir keistis; jos poeto mūzos, įkvėpėjos, kūrybos galių skatintojos, 6) pasakotojas ir esantis labai arti protagonisto, nes žino, ką tas galvoja, ir visažinis, nes pasakoja, kas bus ateityje; pasakotojas visada pritaria pagrindiniam veikėjui, 7) romanas psichologinis, nes parodoma psichologinė pagrindinio veikėjo išgyvenimų analizė, 8) romanas dėl analitinio pasakojimo pobūdžio bei sąvokų gausos yra intelektualinis, 9) kontekstai: a) Liudas Vasaris artimas Šekspyro Hamletui, nes jie abu proto žmonės – pirmiausia apsvaisto, analizuoja, po to veikia, b) Liudas Vasaris artimas V. Mykolaičio-Putino simbolistinės lyrikos rinkinio „Tarp dviejų aušrų“ žmogui, nes abu siekia laisvės</p>	<p>Individo laisvės tema: 1) A. Škėmos romanas „Balta drobulė“ (20 a. vid. katastrofų lit.) 2) J. Kunčino romanas „Tūla“ (20 a. pab.)</p>

<p><u>Jurgis Savickis</u></p>	<p>XX a. vidurio literatūros modernistas, prozos atnaujintojas – novelėse gausu teatro elementų (<i>kaukė, marionetė...</i>); aplinka primena teatro dekoracijas; pasakotojas ironiškas, bet nieko neteisiantis; personažai neidealizuojami – atskleidžiama dažniausiai negatyvi jų prigimtis; naudojamas transformacijos („apvertimo“) principas</p>	<p>Maskvoje ir Krokuvoje studijavo dailę, dirbo teatre, buvo Nepriklausomos Lietuvos diplomatinis atstovas Skandinavijos šalyse, mokėjo daug kalbų, buvo kosmopolitiškos prigimties, didžiąją gyvenimo dalį praleido ne Lietuvoje, todėl gimtinę matė iš Europos žmogaus perspektyvos</p>	<p>1) stojiška personažų laikysena, orumas priešinamas negatyviai žmogaus prigimčiai, 2) negatyvi prigimtis kartais slepiama po doro žmogaus kauke (ūkininkas iš apsakymo „Vagis“, Dalba iš apsakymo „Ad astra“), 3) kartais nesigėdima negatyvios prigimties – šeimos motina ir tėvas iš novelės „Kova“ nesislapsto, kad vergauja instinktams: „mamanka“ paleistuvauja, jos vyras girtuokliauja, 4) <u>berniuko ir tėvo santykis novelėje „Vagis“</u>: vaikas nusivilia tėvo autoritetu, jam pasipriešina – paleidžia vagį, tačiau tėvą vis tiek myli – klausia vagies, ar šis nemuš jo tėtės, 5) berniukas iš apsakymo „Vagis“, paleidęs vagį, išgyvena iniciaciją – brandą, nes savarankiški sprendimai brandina, 6) transformacijos principas novelėje „Kova“: ne tėvai laukia grįžtančio sūnaus, bet mažametis sūnus turi nuolat laukti iš linksmybių grįžtančių tėvų, 7) <u>berniukas iš apsakymo „Kova“</u> nekaltina savo tėvų, netgi mėgina apginti motiną nuo įsiaudrinusių vyrų, tačiau yra per silpnas, 8) berniukui iš novelės „Kova“ reikia net ir tokių nebrandžių tėvų – paskutinėje kūrinio scenoje vaikas žiūri į žvaigždes (aukštesnių orientyrų siekis, svajonių lygmuo) ir laukia savo tėvų, 9) <u>išvados</u>: negatyvi prigimtis – žiaurumas, vergavimas instinktams; ori laikysena – brandumo ženklas.</p>	<p>Orumo tema:</p> <p>1) J. Radvano herojinis epas „Radviliada“ (16 a.), 2) M. K. Sarbievijaus etinės odės (17 a.), 3) V. Krėvės tragedija „Skirgaila“ (20 a. pr., neoromantizmo srovė) 4) B. Sruogos romanas „Dievų miškas“ (20 a. vid. katastrofų lit.)</p>
<p><u>Bronius Krivickas</u></p>	<p>Poezija priskiriama XX a. vidurio katastrofų literatūrai</p> <p>Krivicko poezijoje atsiskleidžia filosofo F. Nyčės idėja, jog žmogus yra laisvas rinktis savo kelią, nesvarbu, kokią kainą tenka už tai sumokėti.</p>	<p>Garsiausias rezistencijos (pasipriešinimo) poetas, partizanas, vertėjas, mokėsi Kauno ir Vilniaus un-tuose pas V. Mykolaitį-Putiną, B. Sruogą, dirbo mokytoju, sovietų okupantų nužudytas;</p> <p>1998 m. poetas po mirties apdovanotas Vyčio Kryžiaus ordino Komandoro didžiuoju kryžiumi – tai vienas aukščiausių Lietuvos valstybės apdovanojimų</p>	<p>1) eilėraščių žmogus – karys, kovojantis už tėvynę, žinantis, kad nuolat gyvena grėsmės akivaizdoje, 2) poezijoje gausu rudens motyvų, nes ruduo – ne tik metų laikas, bet ir metaforiška individo būtis prieš iškeliaujant į anapusybę. Ne veltui karys ištaria: <u>„Mano dienos nebūtin pasvirė...“</u> 3) dažna stojiška kario laikysena beprasmybės akivaizdoje – net ir jausdamas artėjančią mirtį, karys išlieka orus, nes priešindamasis totalitarinei sistemai įprasmino savo gyvenimą, 4) <u>Svarbiausios vertybės – garbė, sąmoningas pasirinkimas ginti tautos laisvę, t. y. prometėjiškas aukojimasis</u>. Nors Krivicko poezijoje atsiskleidžia dramatiškos partizanų gyvenimo realijos, tačiau sąmoningai pasirinktas tėvynės gynėjo kelias suteikia jėgų: „Mūsų liko gal iš šimto vienas. / Bet kova vis tęsiasi atkakli. / Užtat turim būt savam kely / Šimtą kartų tvirtesni nei plienas...“ (eil. „Mūsų liko gal iš šimto vienas“) 5) poezijos žmogui svarbus garbingas, orus gyvenimas: „Ir tvirtas būk! Vėl vieną žiemą žiaurią / Dievų valia tu pereit privalai! / Pro plieno speigą, mirčiai aplink laigant, / Turėsi nešti tu tą skaudžią taurę, / Kai skeldės stambūs, rambūs ažuolai.“ (eil. „Rudens melodija“) 6) eilėrašties „Dovydas prieš Galijotą“: bibliinis motyvas atskleidžia ne tik jėgų kontrastą – yra nuoroda į nelygią kovą išgyvenančius partizanus. Atskleidžia kario tikėjimą pergale, nors jėgos nelygios, - eilėraštyje, skirtingai nei realybėje, gėrio jėgos (Dovydas) laimi: pasikartoja biblinė istorija, deja, istorijoje Dovydas, šiuo atveju - okupuota tauta, pralaimi.</p>	<p>Tėvynės gynimo tema:</p> <p>1) J. Radvano herojinis epas „Radviliada“ (16 a.), 2) K. Donelaičio poema „Metai“ (18 a.), 3) Maironio eil. „Užtrauksme naują giesmę“ (19 a.pab.), 4) V. Krėvės tragedija „Skirgaila“ (20 a. pr.), 5) B. Krivicko eil. „Dovydas prieš Galijotą“, 6) M. Ivaškevičiaus pjesė „Madagaskaras“ (21 a. pr.)</p>

<p><u>Salomėja Nėris</u></p>	<p>Paskutinis rinkinys – karo metų lyrika – priskiriamas XX a. vidurio katastrofų literatūrai</p>	<p>Garsiausia lyrikė, antrosios kartos neoromantikė (šiai kartai priklauso J. Aistis, B. Brazdžionis, A. Miškinis)</p> <p>1940 m. sovietams okupavus Lietuvą, poetė kolaboravo su su okupantais, o po metų, naciams okupavus Lietuvą, su sūnumi pasitraukė į Rusijos gilumą – ten gimsta paskutinis rinkinys.</p> <p>Paskutinis poezijos rinkinys sovietinės cenzūros buvo ideologiškai perdirtas ir pervadintas „Lakštingala negali nečiulbėti“ – šis rinkinys toks, kokio norėjo poetė, išėjo 1994 m. pavadintas „Prie didelio kelio“.</p>	<p>Eilėraščių rinkinys „Prie didelio kelio“:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) kūryba autobiografiška, todėl poezijos žmogus – nostalgiją išgyvenantis lyrinis herojus, 2) individo vidinį dramatiškumą kuria <i>čia</i> ir <i>ten</i> erdvių priešprieša: čia – nyki stepė, taiga, rudenė dargana, nykuma, svetimas kraštas, ten – Lietuva, vandens versmė, sodas, augmenijos vešluma ir žaluma – nuoroda į bibliinį Rojaus sodą (eil. „Prie šaltinio“, „Troškulys“), išorinis peizažas – svetimas kraštas, vidinis peizažas – Lietuva, 3) tėvynė, kaip ir romantikams, suprantama kaip gimtinės gamta; 4) svajojama grįžti į tėvynę: <p style="margin-left: 40px;">Ir nenoriu sau geresnio nieko, Tik prie žemės prisiglaust brangios, Būti tėviškės arimų slieku, Mėlyna rugiagėle rugiuos. („Maironiu“)</p> <p>tačiau abejojama, ar tėvynė subjektą priims – jaučiama kaltė, mėginama atsiprašyti, atgailauti, teisintis („Maironiu“),</p> <ol style="list-style-type: none"> 5) rinkinyje aptariama visos kartos tragedija (eil. „Prie didelio kelio“) - buvimas prie didelio kelio – tai mažo žmogaus, mažos tautos situacija vykstant Antrajam pasauliniam karui, 6) daug dėmesio skiriama tautosakos motyvams: <ol style="list-style-type: none"> a. pasakoms – pavyzdžiui, eilėraštyje „Prie didelio kelio“ žmonės iš skausmo virsta medžiais (plg. pasaką „Eglė žalčių karalienė“), b. liaudies dainoms – prarastos tėvynės detalės dažnai, kaip ir liaudies dainose, įvardijamos deminutyvais: tulpelė, obelėlė, kalneliai... c. raudoms – kai kurių eilėraščių intonacijos artimos raudoms: retoriniai klausimai, retoriniai sušukimai, žmogaus ir gamtos paralelės (eil. „Dideliam name“) 7) rinkinyje aptinkama bibliinių motyvų, pavyzdžiui, sūnaus paklydėlio, Marijos Magdalietės motyvai, kurie byloja apie klystančią žmogaus prigimtį (eil. „Tolimas sapnas“), 8) ši poezija tradiciška, nes vartojami tautosakos ir Biblijos motyvai, daug dėmesio skiriama peizažui, individo jausmingumui, 9) ši poezija moderni, nes atsiranda nauja – katastrofizmo – tema. 	<p>Tėvynės tema:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) J. Radvano herojinis epas „Radviliada“ (16 a.), 2) M. Daukšos „Postilės“ „Prakalba į malonųjį skaitytoją“ (16 a.) 3) A. Mickevičiaus kūryba (18 a.) 4) A. Baranausko poema „Anykščių šilelis“ (19 a.), 6) A. Marčėno eil. „Plikledis Katedros aikštėje“ (nepriklausomybės laikų lit.) 7) M. Ivaškevičiaus pjesė „Madagaskaras“ (nepriklausomybės laikų lit.) 8) D. Kalinauskaitės apsakymas „Namo“ (nepriklausomybės laikų lit.)
<p><u>Balys Sruoga</u></p>	<p>romanas „Dievų miškas“ priskiriamas XX a. vidurio katastrofų literatūrai</p>	<p>poetas, dramaturgas, prozininkas; simbolizmo pradininkas lietuvių literatūroje; istorinių dramų autorius; labiausiai žinomas autobiografinė memuarų knyga „Dievų miškas“</p> <p>originalumas - iš kitų panašios tematikos kūrinių romanais išsiskiria juoko forma</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) 1943 m. su kitais inteligentais buvo išvežtas į Štuthof'o koncentracijos stovyklą, 2) grįžęs per porą mėnesių parašė „Dievų mišką“, nes norėjo išsilaisvinti iš slegiančios patirties, 3) sovietinė cenzūra rankraštinių tekstų kritikavo, nes atseit autorius šaiposi iš nacių aukų, nerodo pasipriešinimo kovos (romanas išleistas dešimt metų po rašytojo mirties – 1957 m. „atšilimo“ laikotarpiu), 4) trejopa ironija: <ol style="list-style-type: none"> a. kaip meninė priemonė (pavyzdžiui, esesininkai vadinami „narsuoliais“, „karžygiais“); b. kaip stiliaus ypatybė, kaip aplinkos vertinimo priemonė, (pavyzdžiui, rodoma žmogiškumą žlugdanti lagerio sistema, budeliai profesionalai ir „mėgėjai“; c. kaip skydas, saugantis pasakotojo orumą nuo beprasmybės pojūčio. 5) trys pasakotojo pozicijos: <ol style="list-style-type: none"> a. inteligentas, intelektualas, gerai išmanantis pasaulinę kultūrą (pavyzdžiui, vieno romano skyriaus antraštė „Nusikaltimai ir baismės“ yra aiški užuomina į F. Dostojevskio romaną „Nusikaltimas ir baismė“. Arba barakai lyginami su Baroku – žodžių žaismas); b. vienas iš žmogiškumą praradusių SS karininkų, pasakojančių lagerio istorijas kaip anekdotines situacijas (pavyzdžiui, pasakojimas apie dujų kamerą), c. kalinys, absurdiškos nužmoginimo sistemos liudytojas. 6) pasakotojas beveik nesileidžia į asmeniškų prisiminimų, todėl kūrinyje įgauna universalią prasmę – jis tampa visos prievartinės sistemos kaltinamuoju aktu, o pasakotojas – tos sistemos liudytoju 	<p>Žmogiškumo tema:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) M. K. Sarbievijaus etinės odės (17 a.), 2) J. Biliūno kūryba 3) V. Krėvės tragedija „Skirgaila“ (20 a. pr.), 4) J. Savickio novelė „Kova“ (20 a. vid.), 5) J. Apučio novelės (20 a. antra pusė), 6) V. Franklio filosofijos ir psichologijos pagrindai „Sielogyda“ (20 a. antra pusė) <p>Orumo tema:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) J. Radvano herojinis epas „Radviliada“ (16 a.), 2) M. K. Sarbievijaus etinės odės (17 a.), 3) K. Donelaičio poema „Metai“ (18 a.), 4) J. Savickio novelės „Kova“, „Vagis“ (20 a. vid.), 5) B. Krivicko eil. „Dovydas prieš Galijotą“, 6) Kristina Tamelytė: esė apie draugystę (21 a.)

<p><u>Antanas Škėma</u></p>	<p>romanas „Balta drobulė“ priskiriamas XX a. vidurio katastrofų literatūrai</p> <p>padarė įtaką A. Kamiui esė „Sizifo mitas“</p>	<p>1) išeivis (egzodo rašytojas), egzistencialistas, teatralas, prozininkas, dramaturgas</p> <p>2) kaip nepritamantį prie aplinkos, dar Lietuvoje draugai vadino emigrantu – nepritapėlio pozicija atsiskleidžia romanu „Balta drobulė“</p> <p>3) „Balta drobulė“ – tai vienas žymiausių XX a. lietuvių romanų,</p> <p>4) sovietinėje Lietuvoje Škėmos kūryba buvo ignoruojama dėl griežtos totalitarizmo kritikos,</p> <p>5) konservatyviems literatūros vertintojams išeivijoje pasibaisėjimą kėlė normų nevaržoma veikėjų kalba, atvira erotika, pripažintų autoritetų neigimas</p>	<p>1) autobiografinis romanas parašytas 1954, išleistas 1958, nes niekas nenorėjo šokiruojančio kūrinio leisti,</p> <p>2) originalus stilius – sąmonės srauto technika – geriausiai tiko sukrėstai individo sąmonei pavaizduoti,</p> <p>3) egzistencinė krizė (veiksma Lietuvoje):</p> <p>a. realus saugumiečių teismas,</p> <p>b. įsivaizduojamas biblinis pasaulio pabaigos teismas (Juozapato kalno papėdė),</p> <p>c. nužudytas ruskelis – paties veikėjo sąžinės teismas,</p> <p>IŠVADA: visi trys teismai liudija pasaulio žiaurumą, pasaulį be Dievo (be moralės).</p> <p>4) tapatybės krizė (veiksma Amerikoje):</p> <p>a. Vakarų kultūros menininkas nenori tapatintis su vartotojų sistema, nes jam nepapanka būti tik sraigteliu,</p> <p>b. su juokinga keltuvininko, anot veikėjo, operetinė uniforma, su baltomis, pasak Garšvos, chirurginėmis pirštinėmis jis jaučia praradęs savo tapatybę, virtęs žmogumi skaičiumi,</p> <p>c. Niujorkinė dykuma, t. y. dvasinį vienišumą, išgyvenantis veikėjas save lygina su persodintu akacijų krūmu (kūrėjo emigranto metafora),</p> <p>d. Garšva tapatinasi su lietuvių mitine būtybe kauku, aprengtu lininiais rūbeliais (tai pavergto individo įvaizdis),</p> <p>e. individo beprasmybę išreiškia keltuvininko darbo palyginimas su Sisifo mitu: pats gyvenimas žmogui tampa bausme, nes, sukrėstas karo žiaurumų, Garšva nebetiki egzistencijos prasmingumu,</p> <p>f. absurdo žmogus pasaulį mato be jokių pagrazinimų, jokių dekoracijų, tačiau vis tiek mėgina gyventi, bando savo nykiai egzistencijai suteikti bent kiek prasmės,</p> <p>g. prasme šizofrenija sergančiam Garšvai tampa kūryba,</p> <p>h. Garšvos liga metaforiška prasme – pirmiausia XX a. žmogaus po katastrofų metaforiška būseną.</p>	<p>Individo laisvės tema:</p> <p>1) V. Mykoliaičio-Putino romanas „Altorių šešėly“ (20 vid. lit.)</p> <p>2) J. Kunčino romanas „Tūla“ (20 a. pab.)</p> <p>Gyvenimo prasmės tema:</p> <p>1) <u>gyvenimo prasmė – patinkantis užsiėmimas</u> (Donelaitis, Vaižgantas, Šatrijos Ragana, Putinas)</p> <p>2) <u>gyvenimo prasmė – dviejų žmonių meilė</u> (Vaižgantas, Krėvė, Putinas, Katiliškis, Kunčinas)</p> <p>PASTABA. V. Franklio filosofijos ir psichologijos pagrindai „Sielogyda“ (20 a. antra pusė)</p>
<p><u>Marius Katiliškis</u></p>	<p>1) pokario išeivijos rašytojas,</p> <p>2) vienas iš kūrybos atramos taškų – gaivalinga žmogaus prigimtis,</p>	<p>1) XX a. antros pusės modernistas,</p> <p>2) užsisklendė nostalgikių prisiminimų apribotoje vaizduotės erdvėje,</p> <p>3) M. Katiliškis parašė ne vieną romaną, bet meniškiausiu laikomas „Miškais ateina ruduo“</p>	<p>1) ypač sodrus, turtingas žodynas – pavyzdžiui, Monika pasakotojo apibūdinama kaip nepasotinamas auglys (vėžinė ląstelė), viską nušluojanti vilnis, beribė sausra, vešli žalia vasara...</p> <p>2) romano veikėjų charakteriai ryškūs ir tikroviški,</p> <p>3) personažų santykiai intriguojantys – įtampa didėja iki kulminacinio taško, kol viskas baigiasi niūria atomazga (keršydamas žmonai, Doveika šaudamas pataiko į Tilių, stojusį Monikos ginti)</p> <p>4) romano veiksma laikas – tarpukario laikų nepriklausoma Lietuva,</p> <p>5) Tiliaus paveikslas – kintančio laikmečio ženklas: svajoto pamatyti svečias šalis, bet liko dirbti paprastu darbininku pas Doveiką, svajoto gyventi kitaip, tačiau, būdamas vyriausias šeimoje, perleidžia paveldėjimo teises broliui. Tilius neryžtingas, nepasitikintis savimi, nes per anksti prarado tėvo autoritetą,</p> <p>6) dėl neapsisprendimo, neryžtingumo Tiliaus likimas atrodo dar tragiškesnis: <i>Ėmė jį, kas norėjo, ir vergė sau. O kad savo ką nors išlaikytų – jis nesuvokė kaip. Jis nebeprisiklausė sau... [...] Jis ir nebetikėjo, kad kitaip galėtų būti. Kad žmogus tėra sau, ir niekam kitam. Kad jis nesaistomas kietų negailestingų lankų, vadinamų visokiais vardais. Vienas jų vadinamas meile.</i></p> <p>7) pragmatiškai Monikai neužtenga turtingo vyro Doveikos, buvusio viršaičio, ji suvilioja Tilių, tačiau net ir mylėdama ji elgiasi egoistiškai,</p> <p>8) M. Katiliškio romanas tęsia romantinės meilės temą, nes romantiškai vienas kitą myli Tilius ir Agnė – būtent jų santykiai romantizuojami, poetizuojami. tai pirmoji merginos meilė, tai riba, skirianti ją nuo suaugusių pasaulio. Kita vertus, Agnės meilė yra ne tik šviesa jai pačiai – šis jausmas nušviečia ir Tiliaus gyvenimą. Agnės meilė, dažnai lyginama su gaivalingu pavasdariu, brandina Tilių, nes skatina jį imtis atsakomybės. Deja, tai neišsipildžiusi meilė, nes Tilius tokiai meilei nepasiruošęs.</p> <p>9) metaforiškai skilusi liepa (lietuvių mitologijoje liepa – <i>likimo medis</i>) atspindi tolimesnius Agnės ir Tiliaus santykius, įskilusi liepa – nutrūkusių santykių, neišsipildžiusios meilės metafora, ji jaunuoliams brangi kaip jų meilės liudininkė; Agnės troškimas mirti kartu su savo mylimuoju – tai naivios (ir romantiškos, ir savininkiškos) pastangos išsaugoti nuolat kintančiame pasaulyje meilės jausmą.</p>	<p>Vyro ir moters meilės tema:</p> <p>1) J. Biliūno apysaka „Liūdna pasaka“ (20 a. pr. realistas)</p> <p>2) V. Krėvės tragedija „Skirgaila“ (20 a. pr. neoromantikas),</p> <p>3) J. Tumo-Vaižganto apysaka „Dėdės ir dėdienės“ (20 a. pr. neoromantikas)</p> <p>4) V. Mykoliaičio-Putino romanas „Altorių šešėly“ (20 vid. lit. modernistas)</p> <p>5) A. Škėmos romanas „Balta drobulė“ (20 a. vid. katastrofų lit.)</p> <p>6) J. Kunčino romanas „Tūla“ (20 a. pab. – nepriklausomybės laikų lit.)</p>

<p><u>Juozas Aputis</u></p>	<p>J. Apučio kūryba sovietiniais metais vertinta priešaringai, nes neatitiko ideologinių reikalavimų</p>	<p>1) XX a. antros pusės modernistas 2) Aputis - kaimo literatūros rašytojas, o kaimo literatūra, sauganti tautos gyvybę, perspėjanti apie gresiančius nutautėjimo, nužmogėjimo, ryšio su gamta praradimo pavojus, buvo ypač svarbi tuo metu 3) Aputis – J. Biliūno literatūrinių tradicijų tęsėjas, 4) modernizavo to meto lietuvių prozą - įtvirtino joje lyrinę pasaulėjautą, asociatyvų kalbėjimą, kai kiekviena smulkmena tampa reikšminga. 5) J. Aputis pripažįstamas ezopinės kalbos meistras, kuris sovietmečiu gebėjo rasti būdų, kaip pasakyti nors dalį tiesos</p>	<p>1) J. Aputis vienas pirmųjų prabilo apie senojo kaimo nykimą, kolūkyje gyvenančio žmogaus dvasinius praradimus „Šūvis po Marazyno ažuolu“ – senukas Vinculis nėra vertybių saugotojas kaip buvo įprasta tradicinėje literatūroje, pavyzdžiui, V. Krėvės apsakyme „Skeržius“), 2) vienas pagrindinių rašytojo kūrybos motyvų – žmogaus noras ir gebėjimas pasipriešinti smurtui, todėl dažnai vaizduojami vidinės stiprybės išbandymo atvejai: bandymo neišlaiko Vinculis („Šūvis po Marazyno ažuolu), sunkiai sergančio vyro brolis („Vakarėjant gražios dobilienos“), tačiau bandymą garbingai išlaiko nepagydomai sergančio tėvo sūnus, susirėmęs su biurokratine sistema („Vakarėjant gražios dobilienos“). 3) rašytojas jaučiasi įsipareigojęs saugoti gėrį: kaip koks graikų tragedijų dievas („Dievas iš mašinos“ – netikėta pagalba), autorius mėgina padėti – paprotinti Vinculį, deja, smurto, jėgos demonstravimo žmonės tiek bijo, kad atsisako kovoti su blogiu. Kita vertus, žmogus, išgyvenęs kitų smurto protrūkį, metaforiškai prasme pabuvęs siloso duobėje, išėina kitoks: ką jam daryti su neapykanta smurtautojams? Prisiminkite studento ir trijų traktorininkų dramą. Ir čia autorius bebėgis – jis nežino, ką daryti („Autorius ieško išeities“). 4) J. Aputis pasirinko ne vadinamąją išorinę, o vidinės prozos kryptį: rašyti ne apie tai, kas ir kam nutiko, o kas žmoguje įvyko ir vyksta; ką išgyvena „patikrintas“ studentas („Autorius ieško išeities“), koks laimingas tėvas, galėdamas palikti savo moraliai tvirtam sūniui gyvenimą – gražias dobilienas („Vakarėjant gražios dobilienos“). 5) kelio/kelionės motyvas. Kelias, kelionė, judėjimas itin dažnas J. Apučio kūrybos motyvas (jį nurodo ir knygų pavadinimai: pavyzdžiui, „Keleivio novelės“). Kelionė yra mėgstamas novelių siužetas (važiuojama einama, ruošiamasi išvykti, parvykti), bet čia kelionė nėra tik veiksmo fonas, o vidinio pasikeitimo sąlyga, kartais – gyvenimo metafora.</p>	<p>Žmogiškumo tema:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) M. K. Sarbievijaus etinės odės (17 a.), 2) J. Biliūno kūryba (20 a. pr. realistas), 3) V. Krėvės tragedija „Skirgaila“ (20 a. pr.), 4) J. Savickio novelė „Kova“ (20 a. vid.), 5) V. Franklio filosofijos ir psichologijos pagrindai „Sielogyda“ (20 a. antra pusė)
<p><u>Jurgis Kunčinas</u></p>	<p>1) Nepriklausomybės laikų literatūros kūrėjas 2) po romano „Tūla“ pasirodymo Užupio gyventojai sukūrė savo respubliką 3) pats autorius įsipareigojo moteriai, paliko bohemiško gyvenimą ir sukūrė šeimą, tačiau jo personažas - ne</p>	<p>1) poetas, vertėjas, publicistas, prozininkas (septyni romanai, daugybė apsakymų), 2) pavaizdavo žmogaus situacijos dramatiškumą totalitarinėje visuomenėje, 3) viena iš pagrindinių kūrinių temų – sovietmetis 4) autobiografinis romanas „Tūla“ parašytas 1991, išleistas 1993 - jį dauguma kritikų laiko geriausiu Kunčino kūriniu, atskleidžiančiu valkatos, bohemiško, paraštės žmogaus gyvenimą, 5) kontekstas – pirmą kartą literatūroje bastūno tipas atsiranda XIX a. prancūzo Šarlio Bodlero kūryboje</p>	<p>1) romano protagonistas – žmogus, neturintis nuolatinio darbo ir nuolatinės gyvenamosios vietos, – taigi, tvarkingo pasaulio požiūriu, veltėdis; totalitarinėje visuomenėje veltėdžiavimas, kaip nusikaltimas, buvo oficialiai baudžiamas laisvės atėmimu, 2) romano protagonistas nėra visiškai valkata, nes ryšiai su aplinkiniais, draugais, pažįstamais nėra visiškai nutraukti: neretai iš pažįstamų pasakotojas sulaukia pagalbos: nakvynės, rūbų, bendravimo; 3) valkatavimas tampa savotišku protestu prieš sistemą, iš kurios neįmanoma ištrūkti, 4) alkoholis: kad lengviau ištvėrtų valkatos gyvenimą, pagrindinis romano veikėjas nuolat geria, apskritai sovietmečiu buvo gerama ir todėl, kad būtų galima užmiršti sistemos absurdą; be to, alkoholis suartina valkataujančią inteligentą su įvairiausiai žmonėmis, bet apsunkena ryšius su tvarkingu pasauliu; vienos iš pačių žiauriausių romano vietų – gydymo(si) nuo alkoholizmo scenos tiek psichiatrinėje ligoninėje, tiek vadinamajame girtuoklių kalėjime, 5) meilės tema romane: a. Tūla leido pasakotojui pamatyti kitokį pasaulį – gražesnį, viltingesnį, moralesnį: „Juk tai ji privertė mane atsispirti kojom nuo dumblino dugno, pasipurtyti ir bent apsidairyti aplinkui.“ b. laikas neištrina meilės prisiminimų, atvirščiai, jie vis stiprėja. c. romantiškas požiūris į meilę atskleidžia Tulos žodžiuose broliui: „Buvom tik kažkur pasimetę... Dabar štai susiradom...“ Tai užuomina į Platono aprašytą legendą apie laimingą būtybę, kuriai dievai pavydėję laimės, padaliję pusiau, ir tik susijungusios dalys būsiančios laimingos. d. varnalėšų naktis – įspūdingiausia meilės scena romane: ji ironiška, nes tai sąvartynas, kuriame mirdosi, taškosi purve įsimylėjęliai, ji romantiška, poetiška, nes iš po jų kūnų ištrykšta vandens versmė – savotiško apsisvalymo metafora, IŠVADA. Versmė, ištrykusi iš po įsimylėjęlių kūnų, skelbia gyvybingumą, apsisvalymą, jausmų stiprumą, tikrumą. Voliojimasis purve ir versmės atsivėrimas reiškia žemiškos, kūniškos meilės vartimą dvasine meile, neužmirštamam ryšiu, itin retai pasitaikančiu. e. Jie mėgaujasi vienas kitu, nes žino, kad jų suartėjimas neamžinas. Visas meilės grožis yra negalėjimas išsaugoti kito asmens artumo (tokia romantiškos meilės samprata): „Meilė tik tada pasiekia savo tikslą, kai baigiasi mirtimi...“ f. prisiminimai apie Tūlą yra vertingiausia valkatos gyvenimo dalis.</p>	<p>Individo laisvės tema:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) V. Mykolaičio-Putinio romanas „Altorių šešėly“ (20 vid. lit.) 2) A. Škėmos romanas „Balta drobulė“ (20 a. vid. katasrofu lit.) <p>Vyro ir moters meilės tema:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) J. Biliūno apysaka „Liūdna pasaka“ (20 a. pr. realistas) 2) V. Krėvės tragedija „Skirgaila“ (20 a. pr. neoromantikas), 3) J. Tumo-Vaižganto apysaka „Dėdės ir dėdienės“ (20 a. pr. neoromantikas) 4) V. Mykolaičio-Putinio romanas „Altorių šešėly“ (20 vid. lit. modernistas) 5) A. Škėmos romanas „Balta drobulė“ (20 a. vid. katasrofu lit.) 6) M. Katiliškio romanas „Miškas ateina ruduo“ (20 a. antros pusės moderistas)

<p><u>Marius Ivaškevičius</u></p>	<p>Nepriklausomybės laikų literatūros kūrėjas</p>	<p>Mitų griovėjas /ardytojas/dekonstruotojas</p> <p>prozininkas, dramaturgas, žurnalistas, teatro ir kino režisierius</p> <p>labiausiai domina individo bei tautos santykis su istorija, tačiau tas santykis yra netradicinis, transformuotas</p> <p>siekia grąžinti lietuviams prarastą savivertę</p> <p>pagrindinė meninė priemonė - ironija</p>	<p>Pjesė „Madagaskaras“:</p> <p>1) <u>išardo lietuvių kilmės mitą</u> (J. Radvanas teigia, jog esame kilę iš romėnų) – pjesės personažai įsitikinę, jog lietuviai kilę iš mistinės Atlantidos salos, ta net nuskendo neatlaikiusi lietuvybės – ironizuojamas lietuvių pasipūtimas, susireikšminimas;</p> <p>2) <u>išardo nekintantį agrarinės kultūros mitą</u> (Donelaitis, Vaižgantas ir kt. žemdirbio pasaulį pristato kaip tobulą, nekintamą) – šaipomasi iš konservatyvių Pokšto tėvų, o nenoras keistis suprantamas kaip atsilikimas;</p> <p>3) <u>išardo lietuvių charakterio mitą</u> (Radvanas, Vaižgantas ir kt. vaizdavo idealizuotą, romantizuotą lietuvių charakterį) – lietuvius ironiškai pristato kaip nekenčiančius kaimynų (Oskaras laukia, kol ant kaimynų nukris mėnulis), neišsilavinusius (Pokšto tėvai), negalinčius atsipalaiduoti, nemylinčius savęs („...tuomet įvairiai išsiliejantis: arba su kilpa ant kaklo, arba kaimyną kapot“; „Vasarą mūsų tautiečiai linkę nekęsti lenkų, žiemą jie linkę nekęsti aptariamoms žiemos.“),</p> <p>4) <u>išardo Lietuvos, esančios nuolatinėje grėsmėje, mitą</u> (prisiminkite Baranausko „Anykščių šilely“, kur lietuviui, kaip ir miškui, gresia amžina nelaisvė, nuolatinis buvimas po kirviu) - ironizuojami pjesės personažai, neįsivaizduojantys gyvenimo Lietuvoje, nors visi ją myli: Pokštas ruošiasi lietuvius apgyvendinti Madagaskare, Salė atsigręžusi į Rytus, Darius ir Girėnas mato išeitį danguje,</p> <p>5) <u>išardo nekintamos kalbos mitą</u> (Mažvydas, Daukša, Donelaitis ir kt. didele vertybe laikė lietuvių kalbą) – Ivaškevičiui atrodo, jog kalbos nereikia taip saugoti, nes ji nuolat kinta, ir tai natūralu: jo veikėjai kalba tarpukario laikų lietuvių kalba, kuri šių dienų skaitytojui sunkiai suprantama.</p>	<p>Savivertės tema:</p> <p>1) J. Radvano herojinis epas „Radviliada“ (16 a.),</p> <p>2) K. Donelaičio poema „Metai“ (18 a.),</p> <p>3) A. Baranausko poema „Anykščių šilelis“ (19 a.),</p> <p>4) J. Tumo-Vaižganto apysaka „Dėdės ir dėdienės“ (20 a. pr. neoromantikas)</p> <p>...</p>
-----------------------------------	---	---	--	--